

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 12. do 18. maja 2009. godine, donijela je

ODLUKU

I

Historijska građevina – Crkva Presvetog Trojstva u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine objekat crkve i pokretna imovina koju sačinjavaju: tri oltarske slike Otona Ivekovića, vitraži, tri oltara, propovjedaonica, dvije ispovjedaonice, crkvene klupe, Put križa (14 postaja), 11 skulptura, zavjetni križ (Raspelo), monstranca, kalež i dva ciborija.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 3717/1 (novi premjer), što odgovara k.č. 672 (stari premjer), z.k. uložak broj LIII/350, k.o. Novo Sarajevo I, općina Novo Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, restauraciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u tački I stav 3. ove odluke, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su konzervatorsko - restauratorski radovi, radovi koji će osigurati održivu upotrebu objekta, uključujući i one kojima je za cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite

naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite). Dozvoljene su intervencije koje će osigurati da crkva ostane prikladna za modernu upotrebu u vjerske svrhe, a koje nemaju štetan utjecaj na njen historijski karakter. Za sve radove potrebno je pribaviti odobrenje nadležnog ministarstva.

Utvrđuju se sljedeće mjere zaštite za pokretno naslijeđe:

Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje pokretnog naslijeđa.

Izlaganje i ostali vidovi prezentacije pokretnog naslijeđa na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu.

Nadzor nad provođenjem mjera zaštite pokretnog naslijeđa vrši federalno ministarstvo nadležno za kulturu.

IV

Iznošenje pokretnog naslijeđa iz tačke I stav 2. ove odluke (u daljnjem tekstu: pokretno naslijeđe) iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe stava 1. ove tačke, dopušteno je privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini.

Odobrenje u smislu prethodnog stava daje Komisija, ukoliko bude nesumnjivo utvrđeno da to neće ni na koji način ugroziti pokretno naslijeđe.

Komisija u svom odobrenju za privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat dobra u zemlju, kao i zaduženja pojedinih organa i institucija za osiguranje tih uvjeta, te o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, federalnom ministarstvu nadležnom za kulturu, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

IX

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku BiH“.

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 06.2-2-40/2009-33
13. maja 2009. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – UVOD

Na osnovu člana 2. stav 1. Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Župnik Crkve Presvetog Trojstva u Sarajevu Ivan Ravlić, podnio je dana 12.12.2008. godine peticiju/prijedlog za proglašenje dobra **Crkve Presvetog Trojstva u Novom Sarajevu** nacionalnim spomenikom **BiH**.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Crkva Presvetog Trojstva u Sarajevu, izgrađena prema projektu arhitekta Josipa Vancaša 1906. godine, predstavlja okosnicu urbanog razvoja novog dijela Sarajeva. Prema svojim arhitektonskim vrijednostima, ovaj objekat je jedno od značajnih ostvarenja historicizma u sakralnoj umjetnosti Sarajeva i čitave Bosne i Hercegovine. Objekat crkve predstavlja umjetničku cjelinu koja posjeduje neoromaničke karakteristike. Primjena romaničkih stilskih elemenata vidljiva je u oblikovanju ulaznog portala sa zvonikom, kao i na svim fasadama objekta na kojima su izrađene dvobojne trake u alternaciji oker-žute boje, zatim arhitektonskoj plastici sa romano-gotičkim motivima, kao i na prozorima koji su ukrašeni vitražima.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U toku vođenja postupka, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis i fotografije,
- podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama i radovima na dobru itd.,
- uvid u sadašnje stanje objekta,
- kopiju katastarskog plana,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru koja je data u popisu korištenja dokumentacije u okviru ove odluke.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Crkva Presvetog Trojstva u Sarajevu nalazi se u ulici Zmaja od Bosne na broju 8, u naselju Dolac Malta koje se nalazi u sarajevskoj općini Novo Sarajevo. Crkva je glavnim ulaznim južnim pročeljem orijentirana prema ulici Zmaja od Bosne (koja se ranije zvala Kolodvorska ulica i ulica Vojvode Putnika).

U neposrednoj blizini objekta crkve, na njenoj sjevernoj strani, nalazi se stambeni objekat - župni stan, a na zapadnoj je poslovni kompleks Pošte.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata k.č. broj 3717/1 (novi premjer), što odgovara k.č. broj 672 (stari premjer) upisan u z.k. ul. LIII/350, k.o. Novo Sarajevo I, općina Novo Sarajevo, Kanton Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Nakon uspostavljanja austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini, u periodu između 1881. i 1918. godine, prvi nadbiskup vrhbosanski dr. Josip Stadler¹, utemeljio je prve crkvene župe i dao sagraditi nekoliko crkava, sarajevsku katedralu, samostane, bogosloviju, sjemeništa, odgojne zavode i škole.

Kako se broj katoličkog stanovništva naglo povećavao, grad Sarajevo se širio, i to u zapadnom dijelu grada oko željezničke stanice i naselja Gradski Pofalići (kasnije Novo Sarajevo). Tu je nastala nova radnička četvrt sa željezničkim radionica i pogonima za preradu drveta. Većina doseljenog stanovništva bili su katolici, pa je nadbiskup Josip Stadler, uz odobrenje Zemaljske vlade, 1902. godine utemeljio katoličku župu Presvetog Trojstva sa sjedištem u Novom Sarajevu. Župnik Antun Alaupović iz goraždanske župe, imenovan je upraviteljem župe Presvetog Trojstva.

Zbog oskudice u novcu, najprije se razmišljalo da se sagradi kapela, ali je nadbiskup Stadler 1904. godine odlučio izgraditi župnu crkvu Presvetog Trojstva, a arhitekti Josipu Vancašu² povjerena je izrada projektne dokumentacije za objekat

¹ Rođen je u Slavanskom Brodu 24. januara 1843. Školovao se u rodnom gradu, Požegi i Zagrebu. U Rimu je na Papinskom sveučilištu Gregorijani postao prvo doktor filozofije, a kasnije i doktor teologije. Za svećenika je zaređen 1868. godine u Rimu, nakon čega se vratio u Zagreb, gdje je postao gimnazijski profesor u sjemeništu, a kasnije i sveučilišni profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Papa Lav XIII 1881. godine imenovao ga je vrhbosanskim nadbiskupom u Sarajevu. U Sarajevu je sagradio vrhbosansku prvostolnicu, bogoslovno sjemenište sa Crkvom sv. Ćirila i Metoda, kaptol i nadbiskupski dvor. U Travniku je podigao sjemenište i gimnaziju. Utemeljio je Družbu sestara služavki Maloga Isusa. Istakao se dobrotvornim radom u okviru kojeg je u Sarajevu osnovao sirotišta "Betlehem" i "Egipat" za djecu i ubožnicu za starice. Umro je u Sarajevu u 75. godini, a sahranjen je u sarajevskoj Katedrali.

² Josip Vancaš rođen je 22. marta 1859. godine u Sopronju u Mađarskoj. Od 1865. godine živi u Zagrebu gdje je završio osnovnu i srednju školu. Od 1881. godine pohađa Visoku tehničku školu,

crkve. Crkva je locirana u centru Novog Sarajeva, za koje je 1907. godine urađen i regulacioni plan (Regulierungs-plan von Gradski Pofalići 1907).

Vancaš je dao rješenje crkve u neposrednom okruženju. Crkva je glavnim pročeljem bila orijentirana prema ulici Kolodvorskoj (današnja ulica Zmaja od Bosne) i pred njom je bio predviđen prostrani trg. Dvije projektovane bočne ulice, čija širina je iznosila 7,5 m, postavio je okomito na projektovanu ulicu koja tangira apsidalnu stranu crkve (sjeverna fasada). Ovo rješenje je standardno rješenje crkve na trgu kojeg formiraju projektovani blokovi zgrada i ulice. Rješenje je omogućavalo sagledivost objekta crkve sa svih starana, po čemu je ovo situaciono rješenje gotovo isto kao i situaciono rješenje katedrale u Sarajevu (Božić, 1989, str. 169).

U okviru arhitekture evropskih historijskih stilova, kao i u cjelokupnom Vancaševom opusu, kvalitetom i brojem realizacija, posebno se ističu sakralni objekti, koji se nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije. Od dolaska u Sarajevo, kao zvanični arhitekta i savjetnik Vrhbosanske nadbiskupije, Vancaš je projektant svih objekata katoličke crkve u Sarajevu. Uz Zemaljsku vladu i Općinu, katolička crkva je najveći poručilac arhitektonskih projekata u to vrijeme, što je bilo ne samo pitanje prestiža već i realna potreba (Božić, 1989, str. 157).

Nadbiskup Josip Stadler je kupio zemljište u Kolodvorskoj ulici u Novom Sarajevu od posjednika Maleševića, kao i kuću koja je kasnije adaptirana u župni stan. Dozvola za gradnju crkve dobijena je 14. aprila 1904. godine. Gradnja crkve započela je 14. maja 1905. godine, a dovršena je 18. novembra 1906. godine kada je svečano blagoslovljena od strane nadbiskupa Josip Stadlera. Gradnja crkve povjerena je građevinskom poduzetništvu „Horvath i Scheduling“. Troškovi unutrašnjeg uređenja crkve stajali su preko 50.000 zlatnih kruna, a ukupni troškovi izgradnje crkve iznosili su oko 100.000 kruna.

Sjeverno od crkve, (na lokaciji označenoj kao k.č. broj 3715/4) 1980. godine je izgrađen novi objekat **župni stan** koji ne podliježe režimu zaštite.

U periodu ratnih djelovanja (od 1992. do 1995. godine) objekat Crkve Presvetog Trojstva u Sarajevu bio je oštećen usljed pogodaka projektila. Najveća oštećenja bila su na krovovima i fasadama objekta. Crijep i svi limeni dijelovi krova, kao i vitraži na prozorima bili su znatno oštećeni. Zbog oštećenja krovova došlo je do prodora vode u objekat tako da je znatno oštećen enetrijer crkve i mobilijar.

U periodu 1999. do 2008. godine sukcesivno su vršeni radovi na otklanjanju oštećenja na objektu.

2. Opis dobra

Odsjek arhitekture u Beču. U periodu od 1882. do 1884. godine pohađa specijalnu školu čuvenog arhitekta Friedricha Schmidta, na Akademiji primijenjenih umjetnosti u Beču. Vancašu je 1883. godine povjerena izrada projekata i izvođenje Katedrale Srca Isusova i Zgrade Zemaljske vlade u Sarajevu. Vancaš 10. marta 1884. godine odlazi u Sarajevo gdje će ostati narednih 37 godina. Godine 1921. odlazi u Zagreb i nastavlja sa svojim radom. Umro je u Zagrebu 15. decembra 1932. godine. Njegovo veliko arhitektonsko djelo procjenjuje se na oko 300 radova, od kojih je veći broj realiziran. Najveći dio projekata uradio je za grad Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu, ali i za Hrvatsku, Slavoniju i Sloveniju. Izgradio je projekte za 70 crkava, kao što su: Katedrala Srca Isusova u Sarajevu, Katolička crkva Uznesenja Marijina na Stupu, Crkva sv. Ivana Krstitelja u Kraljevoj Sutjesci, župne crkve u Brčkom, Bijeljini, Gradačcu, Modriči, Žepču, Prozoru, zatim Pravoslavna crkva u Konjicu, Crkva u Bosanskom Brodu i mnoge druge.

Josip Vancaš je za crkvu Presvetog Trojstva najprije 1902. godine izradio projekat u duhu secesije koji nije prihvaćen, nego je realiziran njegov projekat iz 1904. godine sa odlikama romano – gotičke stilizacije i nekim elementima secesije. Vancaš je dao nacrt za crkvu koji proizilazi iz njegovog prototipa, projekta župne crkve Uznesenja Marijina na Stupu iz 1892. godine, čiji prepoznatljivi izgled Vancaš razrađuje u svojim projektima za crkve koje je radio širom Monarhije. Najsličnija crkvi Presvetog Trojstva u Sarajevu je crkva svetog Ilije u Bosanskom Brodu, koja je izgrađena godinu dana kasnije, 1907. godine. Fasada na obje crkve obrađena je kao simulacija alterniranih slojeva materijala: u malteru su izvedene horizontalne trake međusobno odvojene fugama, koje su naizmjenično bojene svjetlijom i tamnijom nijansom. Mogući stilski uzori za ove projekte se nalaze u graditeljstvu dalmatinsko-talijanske arhitekture iz razdoblja romanike, sa karakterističnom polihromijom kamena, u naizmjeničnoj upotrebi dvije vrste kamena različite boje kao što su crvenkasti i bijeli pojasevi pri zidanju romaničkih katedrala (u Rabu). Za prvobitnu fasadu crkve podataka o vrsti i izgledu boja, osim u navedenom Vancaševom nacrtu u kojem su jasno naglašene dekorativne pruge³.

Ovdje se radi o varijanti mediteranske romanike Dalmacije, jasnih kubičnih oblika i crkvenog korpusa, sa oštrim bridovima, ravnim i zaobljenim ploham, snažnih masa i naglašene tektonike pročelja... Raznovrsne eklektički primijenjene stilske forme, na ovoj crkvi odražavaju dominantni uzor romanike, koja predstavlja jednostavnost i snagu arhitektonskih masa, uz naglašenu masu zvonika iznad rizalita ulaznog pročelja (Mutapčić, 2007, Umjetnost crkve Presvetog Trojstva u Sarajevu, str. 20).

Uzdužna osovina crkve orijentirana je u pravcu sjever - jug. Glavni ulaz u objekat se nalazi na južnoj strani, a apsida u kojoj je smješten oltar, smještena je na sjevernoj strani.

Crkva Presvetog Trojstva je jednobrodna građevina koja ima osnovu pravougaonog oblika. Vanjska dužina objekta iznosi cca 40,0 m dok širina objekta na južnoj strani iznosi cca 14,9 m, a na sjevernoj strani cca 17,2 m. U dispozicionom smislu crkva ima: narteks čije vanjske dimenzije iznose cca 12,5X5,25 m; naos je vanjskih dimenzija cca 25,45X14,00 m i svetište 5,90X17,20 m, zatim horsku galeriju koja se nalazi iznad narteksa i njene dimenzije iznose cca 12,5X3,6 m. Visina poda horske galerije iznosi cca 4,1 m a na frontalnoj strani se nalazi parapetna ograda izrađena od opeke, čija visina iznosi cca 1,5 m. Horska galerija se oslanja u prizemlju objekta na dva masivna stuba čije dimenzije iznose cca 70X47,5 cm.

Na južnoj strani objekta nalazi se glavni portal iz kojeg se ulazi u predvorje koje je dvokrilnim vratima odvojeno od naosa crkve. Iz prostora predvorja se pristupa krstionici koja se nalazi na istočnoj strani i prostoru gdje je smješteno stepenište za hor i zvonik, koji se nalazi na zapadnoj strani. Jedan pomoćni ulaz u crkvu se nalazi na jugozapadnoj strani objekta, pokraj stepeništa kojima se penje na galeriju. Drugi pomoćni ulaz nalazi se na sjevernoj strani objekta. Oltarski prostor se nalazi na sjevernoj strani objekta crkve i završava se polukružnom apsidom. Na oltar se dolazi preko dva široka kamena stepenika. Uz oltarski prostor se nalazi po jedna manja, pravougaona prostorija koje su vratima povezane sa svetištem. Na zapadnoj strani je smještena sakristija čije dimenzije iznose cca 4,6X4,0 m, a istočno je smještena riznica čije dimenzije iznose cca 4,6X4,0 m.

³ Snježana Mutapčić. Umjetnost crkve Presvetog Trojstva u Sarajevu. Na spomen stogodišnjice crkve u Ivan Ravlić. Sto godina župne crkve Presvetog Trojstva Novo Sarajevo. Sarajevo: Župni ured Presveto Trojstvo Novo Sarajevo, 2007, str. 79.

Zidovi crkve su građeni od opeke čije debljine iznose cca od 45 do 70 cm. Vanjski i unutrašnji zidovi su malterisani i bojeni. Crkva je jednobrodna građevina čiji unutrašnji prostor se sastoji od četiri traveje koje su zasvedene krstastim svodovima koji se pružaju od horske galerije na južnoj strani, pa sve do svetišta na sjevernoj strani. U lateralnim zidovima crkve, cijelom njihovom visinom, izvedena su po 3 konstruktivna ojačanja-pilastra (poprečnog presjeka cca 70x128 cm) koji su postavljeni na razmacima od cca 5,55 m.

Unutrašnja, svijetla visina crkve od poda do krstastog svoda iznosi cca 12,9 m. Svijetla visina predvorja, od poda do horske galerije iznosi cca 3,5 m, a svijetla visina od poda horske galerije do svoda iznosi cca 8,5 m.

Podovi u svetištu i naosu su izvedeni od poliranih kamenih ploča novije izrade, a na galeriji je postavljen daščani pod.

Rješenje krovnih ploha na objektu crkve pripada tipu tzv. složenih krovišta, a krovna konstrukcija je drvena. Tako je na dijelu naosa izrađen dvovodni krov koji je prekriven crijepom. Visina objekta na tom dijelu iznosi cca 12,9 m, mjerena od kote terena do početka strehe, a 20,4 m od kote terena do sljemna. Krov na glavnom ulaznom dijelu objekta je nešto niži, jednovodni prekriven je bakrenim limom i njegova visina mjerena od kote terena do početka krovišta iznosi cca 4,85 m. Krov na dijelu svetišta je niži, jednovodni prekriven je bakrenim limom i njegova visina mjerena od kote terena do početka krovišta iznosi cca 4,95 m. Krov na oltarskom dijelu je trovodni, prekriven crijepom i njegova visina od kote terena do početka krovišta iznosi cca 12,9 m. Na svim krovnim ploham su urađeni opšavi od pocinčanog lima, te postavljene olučne vertikale i horizontale, snjegobrani i gromobrnska instalacija.

Primjena romaničkih stilskih elemenata vidljiva je u obradi fasada objekta crkve koje su izrađene od dvobojnih traka koje su međusobno odvojene fugama u alterniranju svjetlije i tamnije oker-žute boje. Fasade su raščlanjene dekorativnim lizenama, slijepim arkadicama i frizom međusobno odvojenih kružnica koje se nalaze na vrhu, ispod krovne plohe.

Južna fasada objekta, na kojoj se nalazi glavni portal, je bogato dekorisana kordonskim vijencem, polukružnim lučnim otvorima iznad kojih je završni friz slijepih arkada, arhitektonskom plastikom sa romano-gotičkim djetelinastim reljefnim rozetama. Ulazna vrata, čije dimenzije iznose cca 228X310 cm su masivna, dvokrilna, izrađena su od drveta. Vrata su uokvirena sa tri stepenasto postavljena kamena luka koji su presječeni kordonskim vijencem u visini arhitravne grede, iznad koje se nalazi luneta portala sa reljefom Presvetog Trojstva. Portal završava trouglastim zabatom, nad kojim se nalazi velika osmorolisna rozeta sa vitražem. U zabatu portala se nalazi reljef Isusa sa otvorenim evanđeljem.

Južna, ulazna fasada je naglašena i masivnim, visokim zvonikom koji ima kvadratnu osnovu i čije dimenzije iznose cca 5,6X5,6 m. Krov zvonika je šatorast, ima oblik četvorostrane piramide sa pokrovom od bakra. Visina zvonika mjerena od kote terena do početka krsta iznosi cca 44,0 m, a visina krsta iznosi cca 3,25 m. Sve fasade zvonika su identične i obrađene su na isti način kao i fasade objekta crkve. Zvonik u donjem dijelu ima samo dva manja otvora koja se polukružno završavaju, dok u gornjem dijelu ima trifore. Na početku šatorastog krova se nalazi timpanon u kojem je smješten sat.

Osim okulusa i dva pravougaona prozora na sakristijama, svi ostali prozori na objektu se završavaju lučno. Na istočnoj i zapadnoj fasadi objekta nalaze se po četiri ovakva prozora čije dimenzije iznose cca 200X390 cm.

Sjeverno od objekta crkve, 1980. godine, izgrađen je stambeni objekat **župni stan** koji ne podliježe režimu zaštite utvrđenom odredbama ove odluke. Objekat je pravougaone osnove i vanjske dimenzije ovog objekta iznose cca 18,00X13,25 m. Župni stan se sastoji od suterena, prizemlja i sprata.

Opis pokretnog naslijeđa

Prvobitno zidno slikarstvo crkve Presvetog Trojstva u Novom Sarajevu nije sačuvano. Međutim, nekoliko različitih dokumenata otkriva vrlo dragocijene podatke. Prvi od njih – račun predviđenih troškova – navodi da je za oslikavanje nutrine crkve bila zadužena radionica za dekorativno slikarstvo iz Sarajeva uz trošak od 2120 kruna⁴. Vlasnik ove radionice, ugledni slikar Carl Richter, radio je na oslikavanju ovog, ali i brojnih drugih objekata u Sarajevu.

Druge dokumente sačinjavaju stare fotografije nastale u periodu nakon izgradnje crkve. Na osnovu ovih fotografija moguće je sagledati karakteristike zidnog slikarstva koje naglašava svodove crkve alterniranim segmentima vrpčasto-geometrijske ornamentike, a zidove ukrašava biljnom ornamentikom.⁵

Tokom jednog stoljeća, zidno slikarstvo svetišta i krstionice, također je pretrpjelo određene izmijene. U bočnim, lučno zasvedenim površinama svetišta, godine 1906, češki slikar Jan Karlović Janowski, oslikao je dvije kompozicije istih dimenzija (270 x 390 cm). Na zapadnom zidu nalazi se prikaz Preobraženja Kristovog, a na istočnom Krštenje Isusovo na Jordanu.⁶ Dijelovi ovih kompozicija sačuvani su i nakon kasnije intervencije, 1968. godine. Naime, župnik Stjepan Kočiš, angažirao je sarajevskog slikara Antu Martinovića, da nanovo oslika prostor svetišta. Pored ovih intervencija, tada je u praznom prostoru kalote iznad oltarske apside oslikana scena Kristova Uzašašća. Isti je slikar, godine 2000, bio angažiran da sve slike ponovo oslika uljanim, a time i postojanijim bojama. Također, u krstionici, iznad vitraža, Martinović je oslikao motive koji imaju snažnu simboliku u odnosu na namjenu prostorije. U jednom nizu, od vitraža prema vrhu zida, u okviru načinjenom od grančica i cvjetova ljiljana, oslikani su Jaganjac Božji, križ, golub kao simbol Svetoga Duha, te Božje oko.

U prozorskim nišama crkve Presvetog Trojstva prvobitno su bili postavljeni vitraži iz radionice Eduarda Kratzmanna iz Beča. Radovi narudžbe i izrade vitraža iz ove prestižne radionice koštali su 3406,20 kruna.⁷ Nažalost, od prvobitnih vitraža sačuvana su samo tri – vitraž rozete na pročelju, te dvije male rozete u okulusima svetišta. Godine 1990. poznati atelje za izradu vitraža Stanišić iz Sombora izvršio je popravak vremenom oštećenih vitraža, a u oltarnoj apsidi izrađena su dva nova vitraža. Prema podacima iz župnog arhiva, godine 2005, ista je firma postavila 10 novih vitraža i tri manja.

U oltarnoj apsidi, lijevo i desno od glavnoga oltara, u lučno zasvedenom prostoru smještena su dva vitraža. Inzistirajući na potpunoj jednostavnosti, prostor vitraža oslobođen je svih dekorativnih elemenata. Cijelom svojom visinom, prostor vitraža ispunjavaju samo svetačke figure. Sa lijeve strane nalazi se vitraž s likom sv.

4 Snježana Mutapčić, nav. dj., 2007, str. 22.

5 Uvidom u dokumente ostalih sarajevskih crkvi i Katedrale, u dekorativnom oblikovanju objekta uočen je vidljiv Vančašev utjecaj.

6 Izradu ovih kompozicija u iznosu od 600 kruna (Preobraženje Kristovo) donirao je zemaljski poglavar Albori, a kompoziciju Krštenja Isusova u iznosu od 700 kruna oberstar Feszl.

7 Snježana Mutapčić, nav. dj., 2007, str. 22.

Petra apostola (pod desnom rukom drži knjigu i ključeve) a sa desne lik sv. Pavla (pod lijevom rukom drži knjigu i mač, simbol njegova mučeništva).

Na sjevernom i južnom zidu postavljeno je još šest vitraža. Po uzoru na vitraže koji su nekada krasili prozorske niše, radionica Stanišić iz Sombora, 2005. godine izradila je i postavila nove vitraže. Okvir vitraža sačinjen je od listova akantusa i medaljončića plave boje koji se smjenjuju duž okvirne trake. Jednobojni prostor vitraža, ukrašen križasto postavljenim cvjetovima akantusa, podijeljen je s još dva okvira. U gornjem se nalazi lik svetitelja, a u donjem njegov atribut (kod evanđelista) s imenima darovatelja:

- figura sv. evanđeliste Mateja cijelom visinom zauzima prostor ograničen vitražnim okvirom. Svetački lik evanđeliste obučen je u tirkiznu tuniku. Karakterizacija lika postignuta je oblikovanjem sv. Mateja kao starca, s dugom sijedom kosom i bradom, što naglašava mudrost i ozbiljnost. U samostalnom medaljonu, ispod lika sv. evanđeliste Mateja nalazi se njegov atribut – anđeo ruku sklopljenih na molitvu. Sasvim ispod nalazi se natpis o darovateljima: DAROVALI ANTO I/ANA HAVEL, rođ. VIDOVIĆ
- sv. Luka evanđelista, u skladu sa ikonografijom, obučen je u tunike žute i modroplave boje. Oslikan je u profilu, s zatvorenim knjigom i perom u rukama. U zanimljivoj interpretaciji njegova atributa oslikan je bik s anđeoskim krilima. Sasvim u dnu nalazi se natpis: DAR OBITELJI/VESNE I FRANJE POSAVCA
- mladoliki lik sv. Ivana evanđeliste, drži otvorenu knjigu u koju, perom ispisuje redke svoga evanđelja. Lijep kromatski sklad postignut je između sive kose, tunike i knjige te narandžastog plašta. U medaljonu ispod, smješten je orao – atribut sv. Ivana evanđeliste. Natpis pri samom dnu donosi podatak o darovateljima: DAROVALA OBITELJ/DANE ZUBCA.
- lik sv. Marka evanđeliste jednom rukom pridržava knjigu evanđelja, a drugom u nju ispisuje tekst. Svetac je obučen u blijedožutu tuniku, preko koje je prebačen purpurni plašt. Ispod svetačkih nogu nalazi se medaljon s prikazom lava – atributa sv. Marka. Sasvim ispod ispisana su imena darovatelja: DAROVALA OBITELJ ANTE I FRANJKE SPAJIĆ/I OBITELJ CVJETANA I ŽELIMIRA DUJMOVIĆ.

Na druga dva vitraža prikazani su likovi sv. Ivana Krstitelja i sv. Terezije.

Skladni, mladoliki lik sv. Ivana Krstitelja obučen u krzno i narandžasti plašt, prikazan je u profilu, u pokretu. U lijevoj ruci svetitelj drži kamen, a u desnoj štap koji ima oblik latinskog križa oko koga je omotan latinski natpis ECCE AGNUS DEI (ovo je Jaganjac Božji) što ukazuje na snažnu simboliku kasnijeg Kristovog stradanja. Pri dnu vitraža, s desne strane nalazi se grb ateljea za izradu vitraža Stanišić s godinom 2005. Ispod su ispisana imena darovatelja: DAROVALA OB. TOMISLAVA CVITANUŠIĆA/i OB ADONISA KOZINE.

Lik sv. Terezije nema većih odstupanja u odnosu na prikazane likove svetitelja. Sv. Terezija prikazana je u karmelićanskom habitu s smeđom haljinom i bijelim plaštom. U rukama drži raspelo i buket crvenih i bijelih ruža. Aureolu joj iz lijevoga gornjeg ugla obasjava snop sunčeve svjetlosti. U dnu vitraža nalazi se natpis: DAROVALI SNJEŽANA MUTAPČIĆ i/Dr. JOSIP-SINIŠA ŠAGI.

U posebno lijepe predmete pokretnog crkvenog inventara, izdvaja se četrnaest postaja Puta križa, koje je nakon dobijanja dozvole od Nadbiskupskog ordinarijata (10. 10. 1907) blagoslovio fra Nikola Momčinović. Postaje su dar župljana, a prema

bilješki uz tekst Snježane Mutapčić, nabavljene su u Beču za sumu od 1675 kruna.⁸ Veličina postaja, izrađenih u teraccotti, je ista i iznosi oko 50 x 54 cm. Okvir svake postaje je identičan – u vrhu je krunisan križem, sa koga se lijevo i desno spušta po pet floralnih izdanaka. Sa strana, okvir je flankiran fjalama koje su oblikovane iz strukture stupova. Modelirani prizor svake od postaja, smješten je u trolisni zasvedeni prostor. U sredini donje, kraće stranice okvira, smještena je modelirana glava anđela s parom krila. Postaje su postavljene na bočnim zidovima, sjevernom i južnom:

Put križa (lat. Via crucis), terracotta, polihromirano, djelimično pozlaćeno, modelirano, 50 x 54 cm. Svaka terracotta u medaljonu pri vrhu ima broj postaje, a pri dnu naziv postaje:

- I. Pilat osuđuje Isusa na smrt
- II. Isus nosi križ
- III. Isus pada prvi put na tla
- IV. Isus susretne svoju majku
- V. Šimun pomaže Isusu križ nositi
- VI. Veronika daje Isusu rubac
- VII. Isus pada drugi put na tla
- VIII. Isus govori plačućim ženama
- IX. Isus pada treći put na tla
- X. Isusa svlače
- XI. Isusa pribijaju na križ
- XII. Isus umire na križu
- XIII. Isusa snimlju s križa
- XIV. Isusa polažu u grob.

U arhivu župe Presvetog Trojstva sačuvan je račun osiguravajuće kuće u Zagrebu „Croatia“ od 5. lipnja 1907. godine kojim su, pored građevne vrijednosti crkve, na period od deset godina osigurani i sljedeći predmeti: „tri žrtvenika, propovjedaonica, klupe, dvije ispovjedaonice, crkveno ruho te zlatnina i srebrenina: kaleži, monstranca, cibori, svijećnjaci“.

Crkva Presvetoga Trojstva ima tri oltara, jedan glavni i dva bočna.

Nacrt za glavni oltar, posvećen Presvetom Trojstvu izradio je arhitekta Josip pl. Vancaš. Oltar je izrađen kombinacijom najfinijeg bijelog dalmatinskog i crvenkastog sarajevskog mramora, načinjen u kiparskoj radionici Antona Lušine. Korpus oltara podijeljen je na tri cjeline. Svaka cijelina naglašena je u vrhu zabatnim dijelom ukrašenim floralnim motivima, flankirana fjalama. Srednji dio oltara nešto je viši u odnosu na druga dva. U trolisnom, lučno zasvedenom prostoru danas se nalazi kopija slike Prijestolje Milosti.⁹ U prostoru oltarskih niša prvobitno su se nalazile slike Otona Ivekovića, izrađene 1906, a blagoslovljene i postavljene 18. 11. 1906. godine. Slike su bile posvećene Prijestolju Božje Milosti, oslikane uljem na platnu, u dimenziji 217 x 106 cm (za srednju oltarsku nišu) i 190 x 90 cm (za bočne niše). Slika koja se nalazila u središnjoj niši potpisana je i datirana od strane umjetnika: Oton Iveković, 1906, Zagreb. Za bočne niše bile su oslikane slike Bogorodica sa Djetetom Isusom

⁸ Snježana Mutapčić, nav. dj., 2007. str. 28.

⁹ Prijestolje milosti (lat. Thronus pietatis, grč. thrónus „sjedalo, (počasna) stolica“; njem. Gnadenstuhl). Ikonografski prikaz Trojstva, tako da Bog Otac sjedi na prijestolju i u rukama drži križ s raspetim Kristom, a između njegovih usta i vrha križa stoji golubica, koja označava Duha Svetog. Kadšto je sve to u mandorli, a gdjekad Bog Otac sjedi na dugi. Anđelko Badurina (ur.). Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2006, str. 515 – 515.

Kopiju je 2000. godine u mjerilu 1:1, uljem na platnu oslikala Katarina Polić Pilal, akademska slikarka iz Sarajeva.

na prijestolju i Krist kralj na prijestolju. Ove slike skinute su s oltara i sada su smještene u prostorijama župnoga stana.

Prednjim planom kompozicije Prijestolja Milosti dominira razapeto Kristovo tijelo. Ikonografija je, počevši od VI stoljeća, oblikovala tip razapetog Krista kao živog, s otvorenim očima. Krist je obučen u svijetloplavu perizomu omotanu oko njegovih bokova. Iako je okrunjen trnovom krunom, oko glave mu sija aureola kao naznaka *Christus triumphans* – pobjednika smrti. U srednjem planu, Bog Otac u krilu drži križ na kome je razapet Božji sin. Iznad vrha križa, na kome je ispisano INRI (lat. *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum*) lebdi golubica, simbol Svetoga Duha. Bog Otac obučen je u bijele haljine i prekriven purpurnim plaštom. Mirnoća Njegova lika istaknuta je blijedožutom aureolom i papinskom tijarom, koja u ovom kontekstu označava Trojstvo. U lijevoj ruci mu je otvorena knjiga s Kristovim ideogramom A i Ω , a desnom daje blagoslov.

Lijevo i desno, u manjim oltarskim nišama danas se nalaze skulpture s likovima sv. Augustina i anđela (lijevo) te Sv. Josipa s djetetom Isusom u naručju (desno), djelo kipara Dragana Moraka. Oltarska menza počiva na četiri crvenkasta stupića, a na menzi, u sredini stoji oveći tabernakul koji svojim gornjim dijelom zaklanja oltarsku sliku. Tabernakul je izrađen kod Winklera, a pozlatu vrata je uradio Franz Naze za 100 kruna.¹⁰ Unutar tabernakula, kao njegov sastavni dio, nalaze se dva pozlaćena ciborija s posvećenim hostijama.

Bočni oltari i propovjedaonica izrađeni su također prema Vancaševim nacrtima, u tirolskoj firmi F. Stuflezera. Ovaj crkveni mobilijar napravljen je od hrastovine, hromiran i djelimično pozlaćen. Dva bočna oltara posvećena su događajima iz Bogorodičina života. Lijevi prikazuje Sv. Anu kako podučava Dijete Bogorodicu, a desni Srce Marijino. Oltari su jednakih dimenzija (širina 245 x 113,5 cm; visinu nije bilo moguće izmjeriti). Okviri oltara oblikovani su po uzoru na glavni oltar – s piramidalnim završecima, tornjićima i floralnim dekorativnim elementima. U sredini trolisne oltarske niše postavljena je slobodnostojeća skulptura Bogorodice na drvenom postamentu. Finoća i preciznost u izradi oltara uočljiva je u oblikovanju dekorativnih detalja (isprepletenih vitica, križa, medaljončića i dr.). Srce Marijino motiv je pobožnosti prema Bogorodici koja učestvuje u Kristovim mukama. Jednostavna ikonografija prikazuje sv. Mariju kao mladoliku ženu, spuštena pogleda. Raskošna plava i bijela draperija pada joj od glave preko tijela, otkrivajući samo simbolički znak ljubavi – plamteće srce s ružama. Na mjesto tabernakula postavljeno je drveno raspelo (73 x 34 x 16 cm, dimenzije postamenta 26 x 35,5 x 24 cm). Na prednjem dijelu drvene menze nalaze se tri medaljona s križom u sredini, srcem s križom s desne strane. Sa lijeve strane oblikovani motivi nalikuju rogovima (muzičkim instrumentima).

Skulpture sv. Ane i Djeteta Bogorodice u skladnom međuodnosu krasi nišu drugoga oltara. Sv. Ana prikazana je kao starica, spuštenoga i usredsređenoga pogleda na otvorenu knjigu koju drži u lijevoj ruci. Obučena je u haljinu purpurne boje, preko koje u gustim naborima pada bogata draperija zelene boje. Ivica draperija ukrašena je zlatnim porubom. Ispred sv. Ane, ruku sklopljenih na molitvu, pogleda usmjerenog prema majci, stoji Dijete Bogorodica. Obučena je u bijelu haljinu ukrašenu zvijezdama i plavim pojasom. Duga raspletena kosa u nestašnim uvojcima spušta joj se duž tijela. Vješto izrezbaren tabernakul počiva na dva stupića s kapitelima formiranim od izvijenih listova. Vrata su podijeljena latinskim križem na četiri polja u kojima su simetrično postavljeni simboli vinove loze (*vitis vinifera* koja

¹⁰ Snježana Mutapčić, nav. dj., 2007. str. 24.

označava odnos između Boga i njegova naroda, ali i Crkve) te snopova pšenice (u značenju euharistijskog kruha). Ispod piramidalnog krovišta tabernakula, u lučnom prostoru nalazi se Kristov monogram sv. Bernardina (Jesus Hominum Salvator).

Propovjedaonica počiva na stupu koji je sačinjen iz četiri manja, međusobno pripojena u cjelinu (naslijeđe romanike). Prostor propovjedaonice možemo podijeliti na tri cjeline: jednostavno stepenište koje vodi do mjesta s koga svećenik propovjeda, te baldahin iznad njega. Jedna od karakteristika propovjedaonica jesu prikazi četiri evanđelista, što ni u crkvi Presvetoga Trojstva nije izostavljeno. Naime, u ogradnome zidu, u samostalnim vertikalno postavljenim pravokutnicima unutar medaljona nalaze se simboli četiri evanđelista. Anđeo koji kleči simbol je sv. Mateja, o čemu svjedoči i latinski natpis u traci iznad njega: S. MATHEUS. U narednom medaljonu je krilati lav, simbol sv. Marka (S. MARCUS). U trećem medaljonu prikazan je krilati orao, glavna oznaka sv. Ivana (S. IOHANES). Četvrti medaljon sadrži prikaz krilatoga bika, atributa sv. Luke (S. LUCAS). Unutrašnja strana baldahina u središtu ima prikaz Svetoga Duha, oko koga se širi sedam traka s ispisanim latinskim nazivima pojedinih kreposti: INTELLECTUS, CONSILIUM, FORTITUDO, SAPIENTIA, PIETAS. Natpise druge dvije trake nije moguće utvrditi, s obzirom da ih zaklanja konstrukcija baldahina.

Dvije isповjedaonice i klupe izrađene od jasenova drveta u firmi vl. Petra Butazzoni i Ivana Venturinia (koštale su 2 400 kruna) postavljene su lijevo i desno od ulaza u crkvu. Firma „Butazzoni i Venturini,“ osnovana 1890. godine, postaje najveća firma za građevinsku stolariju i namještaj u Bosni i Hercegovini, tako da je proizvodila za mnogobrojne reprezentativne i značajne objekte. Ispovjedaonice su darovali Kazimir Padavić i firma „Ventorini i Butazzoni“.¹¹

Jedanaest slobodnostojećih kipova koji krasi bočne zidove crkve (sjeverni i južni) te niše u bočnim oltarima nabavljeni su od dvije austrijske firme iz Tirola. Prema tretmanu skulptura, preciznosti izrade i finoći u obradi pojedinih detalja, možemo zaključiti da je riječ o radionicama s dugom drvorezbačkom tradicijom. Svaka od skulptura polihromirana je i postavljena na drveni postament koji ima oblik prevrnutog trougla.

Na oltarskom zidu smještene su skulpture sv. Ćirila (desno) te sv. Metoda (lijevo). Sv. Ćiril obučen je u dugački tamnosmeđi monaški habit s kapuljačom na glavi. Pod lijevom rukom drži zatvorenu knjigu, a u desnoj dugački križ. Uobičajeno je da se križ javlja uz figuru njegovog brata, sv. Metoda i u tom smislu ima značenje prvostolničkog križa.¹² Također, sv. Metod je obučen u raskošnu biskupsku odjeću, s bijelom haljinom i crvenim plaštom ukrašenim zlatnim floralnim porubom. Na glavi nosi biskupsku mitru (kapu) obrubljenu zlatnim rubom i jednom vertikalnom zlatnom vrpcom (mitra intitulata) ukrašenim poludragim crvenim kamenjem.

Figura sv. Petra izdvaja se po svojoj jednostavnosti i eleganciji. Svetitelj, sijede brade i kose, s pogledom usmjerenim ka nebu, pod lijevom rukom čvrsto drži knjigu (ova gesta vidljiva je iz modelacije ruke s izraženim venama). U desnoj ruci drži masivni ključ. Prema tekstu Matejeva evanđelja (Mt 16, 19) to je ključ kraljevstva nebeskoga koji mu je dao Isus. Obučen je u dugačku plavu haljinu koja leprša u skladnim naborima, a preko nje ima ogrnut žuti plašt koji ukazuje na objavljenu istinu.

¹¹ Snježana Mutapčić, nav. dj., 2007, str. 23.

¹² Prema predaji, sv. Metoda papa je zaredio za biskupa i poslao u Panoniju imenovavši ga prvostolnikom srijemskim. Zato se u ikonografiji prikazuje s prvostolničkim križom. Anđelko Badurina (ur.). Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2006, str. 214.

Figura sv. Pavla prikazana je u blagom kontrapostnom stavu naglašenom ošrom linijom draperije koja se spušta od lijevog svetiteljevog ramena do desne noge. Pored nabora draperije, pokret naglašava i debeli drveni štap o koga se oslanja svetitelj. U desnoj ruci drži zatvorenu knjigu. To su vjerovatno poslanice koje je napisao u izgnanstvu.

Kipovi sv. Ćirila i Metoda te sv. Petra i Pavla izrađeni su u austrijskoj firmi Franza Schmatzela u St. Ulrich Gnodenu u Tirolu. Dar su Johana i Viktorije Rusnak.¹³

U radionici Ferdinanda Stuflezera, također u Tirolu, izrađeni su kipovi sv. Ivana Krstitelja, sv. Stjepana Prvomučenika, Presvetoga Srca Isusova, Mojsija te kipovi sv. Ane, Bogorodice Djeteta i Bogorodice (u nišama bočnih oltara).

Sv. Ivan Krstitelj prikazan je kao pustinjač – bosih nogu, obučen u ovčije runo. Naga ramena pustinjaka prekriva crveni plašt ukrašen zlatnim obrubom. Dinamika skulpture naglašena je kroz pokret lijeve noge koja kroči u prostor. Objema rukama svetitelj pridržava dugački križ sa svitkom na kome je ispisan tekst navještenja Isusova.

Posebna pažnja posvećena je oblikovanju izuzetno mladolikog lica sv. Stjepana Prvomučenika koje je naglašeno rumenim obrazima i nestašnom kovrdžavom kosom. Usmjereni, tužni pogled gleda prema gore. Dugačka bijela haljina s „izvezenim“ crvenim floralnim obrubom naglašava skladne proporcije njegova tijela. Crvena dalmatika koja seže do njegovih koljena doprinosi kolorističkom skladu skulpture. U lijevoj ruci svetitelj drži gomilu kamenja koje je podsjetnik njegova kamenovanja u Jeruzalemu. Naime, sv. Stjepan je prvi kršćanski đakon i prvi mučenik za vjeru (I. stoljeće).¹⁴ Zbog toga je kasnije njegovom imenu dodato Prvomučenik.

Polihromirana drvena skulptura Presvetog Srca Isusova (97 x 29 x 29 cm) danas je smještena u sakristiji. Volumen skulpture ostvaren je kroz ritmično smjenjivanje mirnih i naboranih dijelova crvenoga plašta i bijele haljine. Ljepota Isusova mladolikog lica naglašena je posebnim tretmanom kose koja ga uokviruje i spuštenog, smirenog pogleda. Desna ruka s tragovima Kristova mučenja (krvi koja izlazi iz mjesta gdje je bio zaboden čavao) pruža se prema posmatraču. Lijevu ruku prisegnuo je na srce, simbol njegove ljubavi i žrtve. Na postamentu s desne strane izrezbaren je natpis s grbom, djelimice nečitak: Mayoriche K. KofKunstastalall/München. Mjesto nastanka kipa moguće je odrediti na osnovu ovoga natpisa, tj. da je kip izrađen u Münchenu, ali nije isključena njegova prodaja i kasnija kupovina u Tirolu.

Prema tretmanu muževnoga lika „sakrivenog“ pod kovrdžavom kosom i dugačkom valovitom bradom te svitka s ispisanim slovima hebrejskog alfabeta zaključujemo da je prikazani Mojsije. Nabori na crvenoj haljini i plavom palštu, u jednakim, neprekinutim trakama, spuštaju se u suprotnim smjerovima naglašavajući volumen skulpture.

U sakristiji se čuvaju jedan kalež i monstranca, vjerovatno poklonjeni ili nabavljeni nakon gradnje crkve.

Nisko, šesterolisno podnožje kaleža (pozlaćeno, oko 24 x 16 cm) ima konkavno izvijen obod. Cuppa, odnosno čaša kaleža je ukrašena kvalitetnim filigranskim radom, obogaćenim poludragim kamenjem različitih boja. Za razliku od podnožja i cuppe, nodus (spojnica podnožja i cuppe) je istaknut jednostavnim biljnim prepletom. U dnu kaleža iako nečitak, može se razaznati natpis na njemačkom jeziku

13 Snježana Mutapčić, nav. dj., 2007, str. 24.

14 Anđelko Badurina (ur.). Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2006, str. 580.

ECHT (pravo). Ova riječ može ukazivati da je kalež original iz neke radionice ili da je izrađen od zlata, što potvrđuje i minijaturni, jednostavni žig pri vrhu cuppe.

Podnožje monstrance (srebro s pozlatom, oko 31 x 15 cm) jednostavne je zvonolike osnove. Iznad nje, izveden je srcoliki nodus, s sitnim ukrasima. Monstranca se sastoji iz križa s prozirnim središtem oko koga su izvijene dekorativne trakice. Rasprostirući se dužinom glavnog dijela monstrance uz ovu osnovu pripojen je snop traka, koje su oblikovane kao snop svjetlosti.

Lijevo od glavnoga ulaza, na južnom zidu postavljeno je veliko drveno raspelo (173 x 108 cm x 5 cm). Raspelo je darovala obitelj Rusnak 1907. godine. Pod teretom mrtvoga tijela, sklopljenih očiju i glave okrenute ka lijevoj strani Krist počiva na križu. Iz ruku i nogu koje su probili čavli teče mlaz krvi. Titulus u obliku svitka ispisan je u dva retka IN/RI. Ispod titulusa naknadno je dodat tekst: SPASI/DUŠU/SV. MISIJE 1966. Podno Isusovih nogu nalazi se natpis s godinom i imenom darovatelja: DAROVALI/JOHANN I VIKTORIJA RUSNÁK/1907.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Objekat Crkva Presvetog Trojstva u Sarajevu nije bio upisan u Registar nepokretnih spomenika kulture Bosne i Hercegovine i nije uživao režim zaštite.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Godine 1990 - 1991 izvršeni su sljedeći radovi na objektu:

- Sanacija krovne konstrukcije i pokrivača koji je izrađen od crijepa,
- Izrađena nova fasada na objektu,
- Vršeno je injektiranje zidova zbog pojave kapilarne vlage na objektu.

Nakon ratnih dejstava (u periodu od 1992. do 1995. godine), pristupilo se 1999. godine popravkama na krovnom pokrivaču objekta crkve. Naredne godine je izrađena drvena konstrukcija i pokrov od bakrenih ploča na zvoniku crkve. Iste godine je izvršeno bojenje fasadnih zidova oker-žutim prugama. U isto vrijeme rađeni su radovi na obnovi enterijera crkve.

Godine 2005. atelje za izradu vitraža Stanišić iz Sombora izradio je nove vitraže za prozorske otvore.

Radovi na isušivanju vlage u objektu crkve, zatim postavljanje hidroizolacije i termičke izolacije, kao i postavljanje kamenih ploča na podu završeno je 2008. godine.

5. Sadašnje stanje dobra

Prilikom uvida u stanje objekta na terenu koje je izvršeno u martu mjesecu 2009. godine, konstatirano je da se objekat nalazi u dobrom građevinskom stanju, da se dobro održava i da je u funkciji. Pokretna dobra ovoga spomenika također su u dobrom stanju.

6. Specifični rizici

Nema specifičnih rizika koji ugrožavaju objekat Crkve Presvetog Trojstva u Sarajevu.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", br.33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- i. Kvalitet obrade,
- ii. Kvalitet materijala,
- iii. Proporcije,
- iv. Kompozicija,
- v. Vrijednost detalja,
- vi. Vrijednost konstrukcije.

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

- i. Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim historijskim razdobljima,
- ii. Svjedočanstvo o historijskim mijenama,
- iii. Djelo značajnog umjetnika ili graditelja,
- iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru,

E. Simbolička vrijednost

- i. Ontološka vrijednost,
- ii. Sakralna vrijednost,
- iii. Tradicionalna vrijednost,
- iv. Vežanost za rituale ili obrede,
- v. Značaj za identitet grupe ljudi.

G. Izvornost

- i. Oblik i dizajn,
- ii. Materijal i sadržaj,
- iii. Namjena i upotreba,
- iv. Tradicija i tehnike,
- v. Položaj i smještaj u prostoru,
- vi. Duh i osjećanja,
- vii. Drugi unutrašnji i vanjski činioci.

H. Jedinственost i reprezentativnost

- i. Djelo vrhunskog umjetnika ili graditelja.

I. Cjelovitost (cjeline, područja, zbirke)

- i. Fizička cjelovitost (kompaktnost),

- ii. Homogenost,
- iii. Zaokruženost (kompletnost),

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- posjedovni list,
- fotodokumentacija snimljena od strane saradnika u Komisiji,
- grafički prilozi izrađeni od strane saradnika u Komisiji.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja Crkve Svetog Trojstva u Sarajevu nacionalnim spomenikom BiH korištena je sljedeća literatura:

- 1989. Božić, Jela, Arhitekt Josip pl. Vancaš, Značaj i doprinos arhitekturi Sarajeva u periodu austrougarske uprave (doktorska disertacija), Univerzitet u Sarajevu, Arhitektonski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
- 1999. Mutapčić, Snježana, Sarajevske crkve kroz historiju umjetnosti, Hrvatska misao 11-12, "Matica hrvatska", Sarajevo, 1999, 135-151.
- 2002. Perković, Marinko, Sto godina župne crkve Presvetog Trojstva Novo Sarajevo, Vrhbosanska nadbiskupija Sarajevo, Župni ured Presveto Trojstvo Novo Sarajevo, Sarajevo 2002. godine
- 2002. Mutapčić, Snježana, Arhitektura i umjetnost crkve u Novom Sarajevu, Sto godina župe Presvetog Trojstva Novo Sarajevo.
- 2006. Badurina, Anđelko (ur.). Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- 2007. Ravlić, Ivan, Sto godina župne crkve Presvetog Trojstva Novo Sarajevo, Župni ured Presveto Trojstvo Novo Sarajevo, Sarajevo, 2007. godine
- 2007. Mutapčić, Snježana, Umjetnost crkve Presvetog Trojstva u Sarajevu, Sto godina župne crkve Presvetog Trojstva Novo Sarajevo, Župni ured Presveto Trojstvo Novo Sarajevo, Sarajevo, 2007. godine, 19-29.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Alisa Marjanović, diplomirani inženjer arhitekture,
saradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*

Učesnik u istraživanju i izradi Prijedloga odluke

(autor dijela o pokretnom naslijeđu):

*Aleksandra Bunčić, diplomirani historičar umjetnosti i profesor pedagogije,
saradnik za historiju umjetnosti u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*